

СУЧАСНІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕТНОНАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Гопич М. К.

Незалежна українська держава, спираючись на вікові традиції співжиття на її території представників різних етносів, намагається дбати про задоволення їх національно-культурних потреб. Одним з пріоритетних напрямів державної етнополітики є забезпечення гармонійного їх співіснування, вільного етнокультурного розвитку. У статті 11 Конституції України визначено, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної й релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [1]. Стратегія реалізації державної політики щодо регулювання етнополітичних процесів повинна однаковою мірою стосуватись компетенції всіх рівнів (від етнічних спільнот до держави), оскільки тактичні рішення повинні йти в руслі виробленої стратегії, забезпечуючи її реалізацію.

Особливістю системи національних інститутів в Україні є те, що вона включає в себе, на відміну від нормативної системи захисту прав етнічних спільнот, також органи публічної влади, зокрема й органи місцевого самоврядування, яким належить ключова роль у реалізації етнополітичної політики в Україні.

Проблеми забезпечення прав національних меншин досліджували Т. Дешко, В. Мицик, Ю. Куц, О. Котляр, Ю. Тищенко, В. Фесенко та ін. Однак сучасним аспектам реалізації етнополітичної політики в Україні органами місцевого самоврядування вітчизняними науковцями, на жаль, не було приділено належної уваги.

Метою статті є дослідження сучасних аспектів реалізації етнополітичної політики в Україні органами місцевого самоврядування.

Захист прав національних меншин в Україні гарантується законодавством. Ще в Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року відзначено принципи побудови держави за моделлю побудови поліетнічної української нації. Декларація проголосувала рівність усіх громадян незалежно від походження, соціального стану, расової та національної належності. Документ містив норму про визнання колективних, групових прав національних меншин і специфічних прав національностей, етнічних груп [2]. Ці норми було удосконалено в інших нормативно-правових актах незалежної України.

Концептуальні засади державної етнополітики України відображені в наступних політико-правових документах:

Звернення Верховної Ради України до громадян України всіх національностей (серпень 1991 р.);

Декларація прав національностей України (листопад 1991 р.);

Закон України “Про національні меншини в Україні” (червень 1992 р.);

Конституція України (червень 1996 р.);

Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні” (травень 1997 р.);

Закон України “Про засади державної мовної політики” (липень 2012 р.) та інші.

Україна, як суб’єкт міжнародного права й рівноправний учасник міжнародного спілкування, ратифікувала переважну більшість конвенцій та угод у галузі захисту прав людини. З урахуванням цього, в Україні широко запроваджено застосування в національному законодавстві міжнародних стандартів захисту прав меншин:

Європейська хартія регіональних мов або мов меншин (листопад 1992 р.; ратифікована ВРУ 15 травня 2003 р.);

Рамкова конвенція Ради Європи про захист національних меншин (листопад 1994 р.);

Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (жовтень 1996 р.);

Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (лютий 1998 р.).

Чинне законодавство України вдосконалюється під впливом міжнародного фактору, процесів євроінтеграції. Так, нині розроблено ряд проектів Законів України, які регулюють сферу міжетнічних взаємин (“Про концепцію державної етнополітичної політики”, проект нового Закону України “Про мови”). Тобто законодавчого вирішення потребують ряд проблем у сфері розширення прав представників національних меншин, підтримки репатріантів, надання особливого статусу корінному кримськотатарському етносу тощо.

Відповідно до положень статті 32 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” (далі - Закон) до відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел; сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських і неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров’я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю [3].

Відповідно до п. 1. ч. 1 статті 44 Закону районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження: підготовка й внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради [3].

Розглянемо реалізацію цих положень на прикладі Донецької області. Сьогодні стан міжнаціональних відносин в регіоні, як і у всій Україні, характеризується бурхливим зростанням самосвідомості, підйомом національних рухів. Один з результатів цього процесу - створення за сприяння органів місцевого самоврядування національно-культурних об’єднань, центрів, товариств, земляцтв.

Національні культурні центри народжені рухом за відродження національної культури в умовах політизації самосвідомості, свободи слова, боротьби за ідею, творчої свободи, відкритості до цінностей світової культури й інтенсивного створення нових форм суспільної самоорганізації.

Чільне місце в діяльності національних культурних центрів належить питанням відродження, збереження й розвитку національних традицій, виховання дбайливого ставлення до культурного дозвілля етносів, національної символіки, літератури й мистецтва, традицій, свят, обрядів, національних шкіл.

На Донеччині, у 19 містах і 11 районах, ведуть свою діяльність 166 національно-культурних формувань, які об'єднують у своїх рядах представників 24 національностей. У діяльності етнічних спільнот регіону беруть безпосередню активну участь десятки тисяч співгромадян [4].

Гармонізація відносин, толерантність, збереження миру й злагоди між етнічними спільнотами є основними й основоположними в регіональній етнонаціональній політиці.

Пріоритетним напрямком у національному відродженні є вивчення рідної мови. Сьогодні позитивні перспективи розвитку національного шкільництва забезпечені, насамперед, законами про освіту і мови в Україні. З року в рік зростає мережа дошкільних, шкільних навчальних закладів, класів, груп, задовольняючи зростаючі потреби населення у вивченні рідної мови.

Для дітей, представників різних етносів, відкриті дошкільні, шкільні установи, в яких з юних років підрастаюче покоління вчить національну мову, традиції, пісні й танці.

Мови національних меншин як предмет вивчають у 73 навчальних закладах понад 5 тисяч учнів, зокрема: новогрецьку мову - у 29 навчальних закладах - 2587 учнів; іврит - у 2 навчальних закладах - 215 учнів; китайську мову - в 1 навчальному закладі - 15 учнів; німецьку мову - у 38 навчальних закладах - 2839 учнів; польську мову - у 3 навчальних закладах - 212 учнів [4]. Факультативно етнічні мови вивчають у 59 навчальних закладах майже 2,5 тисяч слухачів:

новогрецьку мову - у 50 навчальних закладах - 2102 учнів;
німецьку мову - в 1 навчальному закладі - 19 учнів;
польську мову - у 8 навчальних закладах - 325 учнів.

16 недільних шкіл з вивчення рідної мови, історії, традицій і звичаїв функціонують при національно-культурних об'єднаннях, в яких навчається понад 500 слухачів, зокрема:

- 1 - вірменська (15 слухачів);
- 2 - німецькі (90 слухачів);
- 7 - новогрецьких (268 слухачів);
- 4 - польських (102 слухача);
- 2 - татарських (60 слухачів) [4].

За статистичними даними управління освіти і науки облдержадміністрації, громадських організацій етнічних спільнот, мови національних меншин в області вивчають понад 2500 студентів у 17 вищих навчальних закладах області.

Професійних фахівців з новогрецької мови, історії та культури готує Маріупольський державний університет. Новогрецьку мову вивчають студенти Приазовського державного технічного університету, Донецького інституту туристичного бізнесу.

Фахівців з викладання івриту для навчальних закладів області готує вища духовна семінарія - Єшива "Томхей Тмім".

Польський мову факультативно вивчають студенти Донецького державного університету управління, Донецького національного технічного університету, Донбаської національної академії будівництва і архітектури, Маріупольського державного університету.

Як предмет німецьку мову удосконалюють слухачі 15

вищих учбових закладів, серед яких: Донецький національний технічний університет, Донецький національний університет, Донецький національний університет економіки та торгівлі ім. М. Туган-Барановського, Горлівський державний університет іноземних мов, Слов'янський державний педагогічний університет тощо.

Понад 10 років веде підготовку фахівців перший в Україні ісламський університет.

У Краматорському економіко-гуманітарному інституті 100 студентів вивчають китайську мову як предмет.

З метою забезпечення кадрів для викладання рідної мови в загальноосвітніх школах проводяться стажування для вчителів при навчальних закладах області та за її межами, курси підвищення кваліфікації на базах навчальних закладів [4].

На Донеччині діють національно-культурні товариства, значне місце в діяльності яких займають питання науково-дослідницької та пошукової роботи. Відповідні роботи успішно проводять Федерація грецьких товариств України, Приазовський елліністичний центр, обласне національно-культурне товариство німців "Відергебурт", обласне відділення товариства "Україна-Ізраїль", громадський науково-дослідницький центр "Схід-Захід". Накопичені матеріали дозволяють постійно поповнювати етнографічні експозиції краєзнавчого музею, виставки історико-етнографічного характеру, присвячені культурам, традиціям, обрядам етносів [4].

Загалом, органами місцевого самоврядування протягом багатьох років ведеться активна діяльність з відродження й збереження національних культур, насамперед зразків пісенно-музичного мистецтва, народних обрядів, ремесел.

Слід відзначити важливість залучення органами місцевого самоврядування громадських об'єднань до процесу формування й реалізації державної політики, вирішення питань місцевого значення, зокрема шляхом проведення консультацій з громадськими об'єднаннями стосовно важливих питань державного й суспільного життя, розроблення відповідних проектів нормативно-правових актів, утворення консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів при органах місцевого самоврядування. При цьому взаємодія громадських об'єднань і органів місцевого самоврядування здійснюється на пріоритеті останніх, що зумовлено наявністю у віданні держави та місцевої громади реальних засобів, здатних забезпечити громадським об'єднанням відповідні умови для їхньої діяльності. Проте проблема регулювання взаємовідносин громадських об'єднань з органами місцевого самоврядування може бути вирішена на шляху одночасного розвитку трьох видів нормативного регулювання: правового, корпоративного й договірної [5, 482-483]. Потрібне впровадження загальнодержавної концепції етнонаціональної політики, яка б передбачила зазначені механізми.

Слід відзначити, що на сьогодні серед нерозв'язаних проблем реалізації етнонаціональної політики в Україні органами місцевого самоврядування основною залишається проблема недостатнього фінансування. Головним джерелом бюджетних асигнувань на етнонаціональні потреби територіальних громад є місцеві бюджети. До таких в Україні відносять бюджет АРК, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах і бюджети місцевого самоврядування (бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їхніх об'єднань). Не трам забувати також про відсутність регіональних програм соціально-духов-

ного відродження національних меншин, неузгодженість дій органів місцевого самоврядування та виконавчої влади й національно-культурних товариств у процесі прийняття управлінських рішень, що негативно впливає на ефективність реалізації державної етнонаціональної політики й забезпечення етнокультурних потреб представників різних національностей. Зокрема, залишається проблема надання приміщень, які перебувають у державній і комунальній власності для проведення громадськими організаціями національних меншин своїх культурно-просвітницьких заходів.

Загалом, процес етнокультурного відродження в регіонах набирає вигляду незворотного еволюційного процесу. Для попередження проявів національного екстремізму та ненависті, сепаратизму й шовінізму потрібно підвищувати рівень освіченості та культури суспільства. Тільки в обстановці взаєморозуміння, доброзичливості, тісної співпраці всіх народів можна забезпечити мир і згоду на Донеччині й в Україні загалом, а для цього багатомільйонне суцвіття етнічних груп суспільства, всі гілки влади та громадських структур, і насамперед органи місцевого самоврядування повинні об'єднати зусилля для реалізації спільних цілей і завдань державної етнополітики щодо:

формування в молоді незалежно від національності поважного ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, які проживають у регіоні та Україні;

збереження, розвитку національно-культурної та мовної самобутності етнічних спільнот;

забезпечення творчого обміну між громадськими на-

ціонально-культурними об'єднаннями областей України.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України, 1996. - № 30. - С. 141.

2. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990 № 55-XII // Відомості Верховної Ради УРСР, 1990. - № 31. - С. 429.

3. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997 № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України, 1997. - № 24. - С. 170.

4. Сучасні аспекти реалізації державної етнонаціональної політики в Донецькій області, навч. посіб / [уклад. С.Ю. Кузнецова]; Донецька обласна державна адміністрація, Донецький обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій. - Донецьк: [Донецький обласний центр перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ і організацій], 2010. - 20 с.

5. Органи державної влади України: монографія / за ред. В.Ф. Погорілка. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького, 2002. - 592 с.

Гопич М.К.

Надійшла до редакції: 13.11.2013

УДК 342.6

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМКІВ ОПТИМІЗАЦІЇ РОБОТИ ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Журавльов Д. В.

Удосконалення роботи центральних органів виконавчої влади покладається на оптимізацію структури останніх, від ступеня організованості та адекватності сучасним умовам якої прямо залежить результативність модернізації виконавчої влади та державного управління загалом, а з іншого боку - ефективність реалізації прав і обов'язків суб'єктів правовідносин, міра задоволення потреб і запитів громадян, рівень довіри народу до уряду. Тому на сьогодні для забезпечення належної якості надання адміністративних послуг громадянам, швидкої адаптації до швидкоплинних змін і глобальних викликів у політичній і соціально-економічній сферах суспільних відносин, переважна більшість органів центральної виконавчої влади потребують, передусім, структурної перебудови й переосмислення науково-правових підходів до організації та управління державою.

Питання удосконалення організаційно-правового забезпечення центральних органів виконавчої влади є актуальним і має важливе значення в ході модернізації державного управління та адміністративної реформи в Україні. Ця проблематика є предметом дослідження багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, В.Г. Афанасьєв, Ю.П. Битяк, А.В. Вишневський, В.Н. Гаращук, І.П. Голосніченко, В.С. Гошовський, В.К. Колпаков, В.Я. Малиновський, Р.С. Мельник, Т.В. Мотренко, Н.Р. Нижник, О.П. Орлюк, В.М. Селіванов, А.О. Селіванов, В.П. Тимошук, А.М. Цветков, О.Ю. Янчук та ін. Проте аспект оптимізації структури центральних органів

виконавчої влади залишається малодослідженим, а низка питань, пов'язаних з останніми законодавчими змінами в цій сфері, не мала достатнього наукового висвітлення й потребує подальшого вирішення.

Метою статті є вивчення оптимального визначення й розподілу функцій і повноважень центральних органів виконавчої влади, їх координації, субординації та узгодженості. Для вирішення поставленої мети в статті вирішуються такі основні завдання: визначається поняття оптимізації структури центральних органів виконавчої влади, розглядаються наукові та законодавчі положення щодо здійснення оптимізації центральних органів виконавчої влади.

Під оптимізацією структури центральних органів виконавчої влади ми пропонуємо розуміти: 1) процес вибору найкращого варіанту структурної організації роботи системи органів виконавчої влади з множини можливих для забезпечення належного рівня виконання передбачених законом функцій, завдань і повноважень з урахуванням об'єктивних вимог і обмежень матеріального, фінансового, кадрового, соціально-політичного та часового характеру під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів; 2) упорядковану комплексну діяльність уповноважених органів, спрямовану на модернізацію існуючих механізмів адміністративної діяльності й формування найкращих організаційно-структурних умов функціонування системи центральних органів виконавчої влади (варіантів, методів, форм, принципів, програм), які характеризуються доцільністю, раціональністю,

© Д.В. Журавльов, 2013